169
L: II·2

Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԷ
Մելքոնի Գասպարեան
ՓԱՆԵԱՆՑ·

БИБЛІОТЕКИ
Мелькона Каспаровича
ПАНІЕВА.
№ 1289.

№ 1 Յունվարի 9 Կիրակի

1883

ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Յունվարի 9 Կիրակի № 1

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ
„ՄՇԱԿ“
ՄԵՆՕՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐ
(ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

ՆԵՐԿԱՅ 1883 ԹՈՒԻՆ

կհրատարակվի նոյն ոգւով և նոյն պրոգրամայով.

ՊՐՈԳՐԱՄԱ.

I. ՏԻՐՈՒԹԵԱՆ ԼՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: II. ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՂ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ: III. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: IV. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: V. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ: VI. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: VII. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Ֆելիետօն, վէպեր, բիւրնուրայն և թարգմանական յօդուածներ գիտութեան ամեն ճիւղերից, թղթակցութիւններ: VIII. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ: Տարեկան 10 րուբլ, վեց ամսվայ 6 րուբլ, իւրաքանչիւր ամսվայ 1 րուբլ:
ՀԱՏՈՎ համարը 5 կոպէկ:
ՀԱՍՑԷՆ. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».
Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մեր ուղղութիւնը:—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ խմբագրին: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Աւստրիայից: Նամակ Թիւրքիայից:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:— ՖԵԼԻԵՏՕՆ:

ՄԵՐ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆԸ

Նոր շրջան սկսելով մենք կուզենայինք մի թեթև ակնարկ գցել „Մշակի“ տարիներով բռնած ուղղութեան վրա, յիշեցնել ընթերցողին թէ ինչպէս է նայել „Մշակը“ իր յարուցած գլխաւոր հարցերի վրա:

Թիւրքաց Հայաստանի վերաբերութեամբ մենք միշտ ասել ենք, որ այդ երկիրը ոչինչ խրատուեքների չի հասնի, մինչև որ Կ. Պօլսի Հայոց ազգային ժողովը չը տեղափոխվի Արմենիայի քաղաքներից մին, օրինակ Էրզրում կամ Վան: Թիւրքաց Հայերի մասին խօսելով մենք միշտ ցոյց ենք տուել որ նրանց պակաս է հիմնաւոր կրթութիւն, պակաս է հասկացողութիւն, որ Կ. Պօլիս մի կօլօնիա է, որ Թիւրքաց մայրաքաղաքից չէ կարելի ներգործել Արմենիայի ողորմելի ժողովրդի վրա:

Արմենիայի տնտեսական հարցի վրա խօսելով, մենք անդադար կրկնել ենք այն միտքը թէ այդ երկրի հայի թշնամին ոչ Թիւրքն է կամ քիւրդը, ոչ թէ ուրիշ ազգութիւններին պատկանող հայաստանցի բնակիչը, այլ երկրի հարուստ դասակարգը: Երկրագործ հայը, երկրագործ թիւրքը, ասօրին և քիւրդը մի և նոյն դրութեան մէջ են, բոլորն էլ համերաշխ շահեր ունեն, իսկ նրանց թշնամին է ոչ թէ քիւրդ հովիւը, բայց քիւրդ կալուածատէրը, քիւրդ բէկը, նրանց թշնամին է հայ վաշխառու վաճառականը և թիւրք մանր պաշտօնեան: Ուրեմն բոլոր հայաստանցիները՝ հայ, քիւրդ, եզիդի, թիւրք, ասօրի, յոյն պէտք է միանային, պէտք է հասկանային իրանց համերաշխութիւնը, պէտք է ըմբռնէին որ նրանց ընդհանուր թշնամիներն են՝ կալուածատէրը, վաշխառուն և պաշտօնեան:

Անցնելով մեր երկիրը, Անդրկովկասը, մենք այդտեղ հետևել ենք այն հայեացքներին, որ հայը իրան շրջապատող ուրիշ ցեղերի մէջ, թիւրքերի, քիւրդերի, եզիդների մէջ և այլն, կուլտուրական դեր պէտք է խաղայ: Դրա համար նա ինքն պէտք է աշխատի ձգտել դէպի աւելի բարձր բարոյական և մտաւոր կրթութիւն: Մենք միշտ այն միտքն էինք յայտնում, թէ հայը իր դպրոցների դռները պէտք է բաց անի իրան շրջապատող փոքրիկ ազգութիւնների զաւակների համար:

Տնտեսական խնդրի մէջ մենք այն միտքն էինք յայտնում որ համայնական հողատիրութիւնը լինելով հին հայերից և պարսիկներից մեզ մնացած ժառանգութիւն և առայժմ միակ ձև հողատիրութեան, որ կարող է ոյժ տալ երկրագործական ընկերակցութեանը, պէտք է աշխատել այդ ձևը պահպանելու: Եւ որտեղ հողերը պակաս են, գիւղը, կամ մի քանի գիւղեր կարող են միանալ և միացնել իրանց խնայած համայնական գումարներ և ընկերովի, մասնաւոր ձեռքերից գնել համայնքի համար հողեր, ինչպէս, օրինակի համար, արել է Լօռու Շահնազար հայ-կաթօլիկ գիւղը, գնելով մասնաւոր հողեր և յատկացնելով այդ հողերը իր համայնքին: Մեր հողագործների մասին, ինչ ազգութեան և պատկանէին նրանք, մենք այն միտքն էինք յայտնում, որ նրանք զգալով հողի պակասութիւնը, ստիպված են թողնել իրանց սկզբնական պարապմունքը՝ երկրագործութիւնը և գաղթել քաղաքներ ու պարապել մանրավաճառութեամբ: Այդ պատճառով հողագուրկ երկրագործներին լաւ կը լինէր եթէ տեղափոխէին նոր նուաճած երկիրներ և այնտեղ նրանց հող տային:

Մեր հայոց դպրոցների վրա մենք այն միտք էինք յայտնում, որ նրանք իրանց նպատակին չեն հասնում, քանի որ կրթելով մեծ մասամբ աղքատ դասակարգի երկու սեռի մանուկներին, մի և նոյն ժամանակ, նրանց ձեռքը չեն տալիս մի զէնք, որով ուսում աւարտածը կարողանայ ապրել, իր կտոր հացը ճարել, իր ընտանիքը պահպանել, այն է չեն սովորեցնում որ և է անհրաժեշտ արհեստ:

Մեր կանանց վրա մենք միշտ այն միտքն ենք յայտնել, թէ ժամանակ է նրանց համար դուրս գալ նահապետական դրութիւնից և ձգտել դէպի արհեստը, դէպի բարձր ուսումը, կամ առհասարակ դէպի անկախ աշխատանք, դէպի անկախ տնտեսական և բարոյական դիրքը:

ՖԵԼԻԵՏՕՆ

Խմբագրական զամբիւղ:—Մի պատկեր:—Մի նամակ խմբագրին:—Մեր երեցփոխաններ:—Անանուն նամակներ:—«Մեղու Հայաստանի» լրագրի յօբելեան:—Մի հայհոյական նամակ:—Լաւ լօգիկա:—Երք հեռագիրներ:—Մի նամակ Մօսկվայից և նոյնատեսակ նամակ Նուխուց:—Շնորհաւոր Նոր տարի:

—

«Մշակի» առաջին համարի համար պէտք է անպատճառ ֆելիետօն գրեմ: Այսպէս է պատուիրել ինձ խմբագիրը:

Բայց երբ նկատեցի նրան թէ նիւթ չունեմ, խմբագիրը տարաւ ինձ իր առանձնասենեակը և ձեռքը մեկնելով դէպի խմբագրական զ ա մ բ ի ւ ղ ը, ասեց ինձ. «Ահա ձեզ նիւթ, որքան կամենաք:»

Եւ ահա ես սկսում եմ 1882 թվի խմբագրական զամբիւղից հերթով հանել այլ և այլ թղթեր:

Տէր Աստուած. ինչեր չը կան այդ անհատակ զամբիւղի մէջ: Բոլորը ինչ որ պէտք չէկաւ «Մշակի» համար, կարող է, ի հարկէ, պէտք գալ Ա ս ի ա յ ո ւ ֆելիետօնի համար,—բոլորը չէ, բայց մեծ մասը:

Այդ զամբիւղը խմբագիրը ինձ ընծայեց. այսուհետև ամբողջ տարի այդ զամբիւղից կարող եմ ֆելիետօններ գրել:

Սկսում եմ, ինչպէս որ կը պատահի, մէկ մէկ հանել զամբիւղից այլ և այլ թղթեր: Այդպիսով իմ ֆելիետօնը կը դառնայ զամբիւղի լ օ տ ա ր է ա:

Սկսում եմ:

* * *

Մի պատկեր: Երկու պարոնների մէջ խօսակցութիւն:

—Եղբայր սիրելի, տունդ բաւական քանդվել է, կտուրը ծակվել է, առաստաղից ջուր է վազում,—միթէ այդ բոլորը չես տեսնում: Ժամանակ է որ մտածես վերանորոգել տունդ:

—Ոչ, ես չեմ նորոգի այդ տունը, նա չէ քանդվում, սուտ է որ առաստաղը ծակվել է,—այդ կարող է սխալել միմիայն իմ ոխերիմ թշնամին: Ոչ, ես տունս չեմ նորոգի, ես նրան այսպէս կը պահպանեմ: Ով որ ուզում է տունս նորոգել, նա իմ թշնամի է, նա դաւաճան է, նա մատնիչ է:

—Եղբայր, աչքերդ բաց արա, տունդ քանդվում է: Առաջարկելով քեզ վերանորոգել տունդ, ես ինձ իրաւամբ կարծում էի քո ամենալաւ բարեկամ, եթէ ոչ տունդ կատարելապէս կը քանդվի:

—Թող քանդվի, բայց ես չեմ թոյլ տայ նրան նորոգելու: Ով որ նրան ձեռք կը տայ, նա իմ թշնամի է: Իսկ ես, որ կամենում եմ նրան քանդված պահել, ես նրա իսկական պաշտպան եմ:

—Եթէ այդպէս է, թող քանդվի, և դուն էլ կը մնաս գուցէ նրա աւերակների տակ:

* * *

Գիտեմ եմ գցում այդ կտոր թուղթը, այդ չը վերջացած պատկերը: Իսկապէս խմբագրութիւնը շատ լաւ է արել որ չէ տպել այդ պատկերը: Վերցնում եմ զամբիւղից մի այլ թուղթ:

Նամակ խմբագրին Ա. քաղաքից: «Մեր Գ. եկեղեցու երեցփոխանը ահա 15 տարի է որ վարում է իր պաշտօնը և երբէք հաշիւ չէ տուել ծխականներին եկեղեցու եկամուտների մասին: Նրա մասին շատ բաներ էլ են պատմում: Օրինակի համար. եկեղեցու կողքին նա մի խանութ է բաց արել, որտեղ ծախվում է մետաքս, չիթ, մահուդ և այլն: Եւ որովհետև եկեղեցու բոլոր միաբանները իրանից կախում ունեն, երեցփոխանը ամենքին պարտաւորեցրել է ամեն բան այդ խանութից առնել: Վերջը յայտնվեցաւ որ խանութատէրը երեցփոխի մօտիկ ազգական է և նրանք առացած շահը բաժանում էին միմեանց մէջ և բաւական հարստացան: Բացի սրանից երեցփոխանը ինչ որ ընծայ էր ստանում յօգուտ եկեղեցու, գրում էր մատեաններում ծախսի մէջ, այդպիսով կրկնակի շահ ունէր: Եկեղեցու մօտ եղած ծխական դպրոցի մէջ եղած պաշտօնները, ինչպէս տեսչի և վարժապետների պաշտօնները, երեցփոխանը փողով էր վաճառում: Շատ ուրիշ բաներ էլ անում էր պարոնը, բայց երկար կը լինէր այդ բոլորը մի առ մի թուել:»

* * *

Բաւական է, արդէն զզուեցի ես երեցփոխների դէմ անընդհատ և անվերջանալի գանգատներից: Հանում եմ մի ուրիշ թուղթ. գուցէ աւելի հետաքրքիր կը լինի:

Նամակ Ն. քաղաքից: «Այս օրերս ստացանք Թիֆլիսից անանուն նամակներ, որոնցով մեզ հրամայվում է չը գրել «Մշակին»: Այդ նամակներում ասված է որ ձեր լրագիրը պէտք է ձեզ դարձնենք, բայց այդ անհնարին է անել, քանի որ դուք ոչ ոքին բռնի կերպով ձեր թերթը չէք ուղարկում, այլ ուղարկում էք միայն այն անձանց, որոնք ցանկութիւն են յայտնել գրվել «Մշակին»:

* * *

Հանում եմ զամբիւղից մի հաստ յօդուած: Դա մի նոր ֆելիետօնիստի գրուածն է: Չը գիտեմ ինչի, բայց չեմ հաւանում այդ ֆելիետօնը: Գուցէ այն պատճառով որ նոր ֆելիետօնիստ, պ. Եւօֆէ, կամենում է ինձ մրցութիւն անել: Իսկ դա շատ բնական է որ նոյն փեշակի երկու մարդիկ երբէք միմեանց չեն հաւանում:

Ֆելիետօնը երկար է ու իմ կարծիքով հետաքրքիր չէ: Միայն այն տեղը, որ վերաբերում է ժամանակակից մի անցքին, «Մեղուի» յօբելեանին, մնացած գրուածքից աւելի կենդանի է:

Ահա այդ կտորը:

«Նստած ենք կարգով: Ճաշին նախագահում է Գ. Եանդուլեանց, նախկին չինօվնիկ, այժմեան փաստաբան, «Մեղուի» սատոիկ պաշտպան, աւելի մ ե ղ ու ա կ ա ն, քան ինքն Սիմէօնեանց: Այդ այն Եանդուլեանցն է, որ սրանից մի քանի տարի առաջ «Մեղուի» անունը լսել չէր կարողանում, իսկ այսօր մեղուականների պարագլուխն է հանդիսանում: Ինչ արած, աշխարհս փոփոխական է:

«Պարոններ, խօսքը Թօքթէօու Շիշմանեանցինն է», յայտարարեց նախագահը: Վեր է կենում ծեր Թօքթէօուը, ծոցից հանում է գրած ճառը, ատեղնում է ճրագը,—իսկ մենք ուտում ենք առաջին կերակուրը: Թօքթէօուը սկսում է խուլոտ ձայնով կարդալ իր մեղեդին, կարդում է, կարդում է, կարդում,—մենք էլ ականջներս սրում ենք: Ձեր մեղքն ունենամ թէ մէկը հասարակութիւնից բան հասկացաւ: Տեսնում ենք որ ձանձրոյթը արդէն սկսվում է... Յանկարծ, Աստուած բարի տայ, ծառան երկրորդ տեսակ կերակուրը բերեց... Ա՛յ, օրհնվես, մաքումս ասեցի ու գործս սկսեցի: Իսկ Շիշմանեանը,—դեռ շարունակում է: Միայն մի բան հասկացայ, որ յարգելի Թօքթէօուը սաստիկ յարձակվում էր մի լրագրի վրա, որի խմբագիրը հրաւիրված էր այդ ճաշին, բայց բարեպաշտարար արժան չէր տեսել մասնակցել: Յօբելեանը բանակուի տեղ են չինել: Ես Թօքթէօուին չեմ մեղադրում, գուցէ նա այդպէս է կրթված. բայց ինչ ասեմ պատուելի նախագահին և մասնաժողովի անդամներին:

«Պարոններ, խօսքը պ. Սենեքերիմ Արծրունուն

Մեր ինտելլիգենցիայի պատկանողներին մենք միշտ նախատել ենք, որ մեծ մասամբ լինելով ստորին ասված դասակարգի ծագումից, այսինքն լինելով ամբոխի զաւակներ, նրանք ուսում ստանալուց յետոյ, կտրվում են իրանց մայրենի գիւղից կամ քաղաքից, ժողովրդի հետ ապրել չեն ուզում, չեն կամենում վերադառնալ իրանց գաւառական քաղաքը կամ գիւղը, այլ բոլորն էլ ուզում են ապրել Թիֆլիսում, այստեղ դեր խաղալ և հարստանալ: Իսկ գիւղը, գաւառը մնում է առանց ինտելլիգենտական ոյժերի, նրա ոյժերը չեն նորոգվում, սպառվում են, նա մնում է մշտական անշարժութեան մէջ:

Կրօնական խնդրի վրա մենք այն միտքն էինք յայտնում որ կրօնը մարդու անհատական համոզմունք է, որի վրա բռնանալ ոչ ոք իրաւունք չունի: Մեզ համար մի և նոյն է ինչ կրօնի է պատկանում հայը: Մեզ համար հաւասարապէս սիրելի են ամեն հայերը: Իր մայրենի լեզուով խօսող, ցեղով հայ անհատը մեզ համար հայ է, լինի նա լուսաւորչական, բողոքական, կաթօլիկ, թէ մահմետական:

Եկեղեցականների վրա խօսելով մենք միշտ առաջարկել ենք որ քահանան ապահոված լինի ռոճիկով և մուրացկան չը լինի: Ի՞նչ է ինտելլիգենցիային պատկանող մարդը երբէք քահանայ չէ դառնում,—որովհետև քահանան զուրկ է մարդկային ամենաանհրաժեշտ իրաւունքներից և նիւթական ապահովութիւնից:

Քաղաքային ինքնավարութեան վրա խօսելով, մենք միշտ այն միտքն էինք յայտնել որ քաղաքային գործերի վարողները իրաւունք չը պէտք է ունենան քաղաքային եկամուտները, կամ փոխառութեամբ ստացած ահագին գումարները, գործ դնել քաղաքի մի յայտնի դասակարգի շահերի բաւականացնելուն, այլ պէտք է գործ դնեն բնակիչների մեծամասնութեան շահերի համար:

„Մշակը“ իր ուղղութեամբ միշտ պատկանել է և կը պատկանի առաջադէմ, ազատամիտ բանակին, այդ պատճառով մենք միշտ յարձակվել ենք մեր դրականութեան յետադէմ, խաւար ուղղութեան վրա, որ փոխանակ սթափեցնելու ամբոխը, զարգացնելու նրա մէջ նոր և լուսաւոր մտքեր, ջանում է քնացնել նրան, երբէք չը զարթեցնել նրա մէջ ինքնաքննութեան զգացմունք, ջանում է շոյոքորթել ամբոխի բոլոր ստոր խնամինաներին, մոլորեցնել նրան, աւելի և աւելի արմատացնել նրա մէջ մոլեռանդութիւնը, անկիրթ զգացմունքները, նախապաշարմունքները, հնապաշտութիւնը, կոյր ֆանատիկոսութիւնը և ատելութիւնը դէպի լոյսը:

Այդպէս ենք վերաբերվել մենք դէպի գըլխաւոր հարցեր և այդպէս էլ կը շարունակենք վերաբերվել: Դեռ շատ խնդիրներ կան, որոնց մենք չը կարողացանք յիշել մեր այդ կարճառօտ տեսութեան մէջ, բայց որոնց հետզհետէ կը զարգացնենք, նրանց վրա աւելի երկարօրէն խօսելով այս տարվայ և հետեւեալ տարիների ընթացքում:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 3 յունվարի

Ձեզ ուղղած նամակիս մէջ, որը արժանացել էր տպագրութեան պատուական «Մշակ» թերթից վերջին համարում, մտել էր մի փոքրիկ սխալ, որը առաջացել էր իմ անուշադրութիւնից մաքուր արտագրելիս, այն է՝ փոխանակ գրելու Վ ե ր ա յ ի հ ա ն գ ս տ ա ր ա ն ո ւ մ, գրել էի Հ ա ւ լ ա բ ա ր ի հ ա ն գ ս տ ա ր ա ն ո ւ մ, իսկ մնացած խօսքութիւնները բոլորովին ճիշդ են և կարող եմ վկաներով ապացուցանել, երբ հարկ լինի: Յայտնելով այս մասին ձեզ, մեծապատիւ խմբագիր, կը խնդրեմ խոնարհաբար, եթէ միայն կարելի կը գտնէք, բարեհաճեցէք տպագրել այս տարվայ առաջին համարում ի գիտութիւն տէր Յովսէփ Մամուլեանցի և համակրելի թերթիդ ընթերցողաց: Ընդունեցէք ընդամին իմ խորին յարգանաց հաւատարքը:

Փօղոս Սայանեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Правитель. Вѣстн.» լրագիրը հաղորդում է որ դեկտեմբերի 31-ին Նոցա Մեծութիւնները, Կայսրը և Կայսրուհին իրանց Օգոստափառ երեխաներով տեղափոխվեցան Գատչինօից Ս. Պետերբուրգ, Անիչկով պալատը:

—

«Հիւսիսային» հեռագրական գործակալութիւնը հաղորդում է մեզ, որ Նորին Բարձրութիւն Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկօլաեվիչ հաստատված է նախագահ Պետական խորհրդի:

—

Լրագիրները հաղորդում են որ յունվարի 1-ին ռուս նշանաւոր գրող և ռոմանիստ Գօնչարօվի գրականական գործունէութեան յիսնամեայ յոբելեանը տօնվեցաւ Ս. Պետերբուրգում: Այդ առիթով Գօնչարօվի բարեկամները տուեցին ծերունի հեղինակին մեծ գին ունեցող մի ընծայ:

—

Հեռագիրը հաղորդում է որ եկող մարտ ամսին ուղևորվելու է Սախալին կղզին «Նօվգօրօդ» շոգենաւը, 500 հոգի կալանաւորվածներով:

—

Յունվարի 3-ին մի մեծ աղետ է պատահել հարաւային Բոսսարաբիւ Բերդիչեվ քաղաքում, որ մեծ մասամբ հրէաներով է բնակեցրած: Այդ օր ցիրկում, ներկայացման ժամանակ, հրդեհ յայտնվեցաւ, որ անկարող եղան հանգցնելու: Բազմաթիւ հանդիսականներ կրակի զոհ դարձան: Գտնվեցան մօտ 300 դիակներ, որոնցից 200 քրիստոնեաներ, իսկ 100 հրէաներ:

—

«Правит. Вѣстн.» լրագիրը հաղորդում է որ հիւանդացած ծերունի իշխան Վիազէմսկու տեղ տպագրական գործի գլխաւոր վարչութեան մեծաւորի պաշտօնը ստացել է Ֆէօկտիստօվ, նախկին խմբագիր ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան ամսագրի:

—

Մեր հակառակորդները ման են գալիս ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ տնից տուն և խանութից խանութ և համոզում են ամ որ կարող են որ չը գրվեն «Մշակին»:

—

«Մեղուն» հաւատացնում է որ սուտ է թէ ինքն թշնամի էր Նազարեանցին, քանի որ Սիմէօնեանց, «Մեղուի» խմբագիրը, շատ բարեկամ էր Նազարեանցի հետ և նրա հետ գրագրութիւն էլ ունէր: Միշտ մի և նոյն բան. գիտմամբ շփոթել գաղափարներ, մոլորեցնել ընթերցողին: Միթէ չէ կարելի մի մարդու հետ անձնապէս բարեկամ լինել, բայց թշնամի լինել նրա գաղափարների: «Մեղուն» իր 25 ամեայ ընթացքով միշտ ցոյց է տուել որ «Հիւսիսափայլի» ուղղութեան սխեխում թշնամի է եղել և է մինչև այժմ: Առաջադիմութիւն, լոյս, վերանորոգութիւն, նորութիւն,—ատելի են «Մեղուին». Բայց նրան սիրելի են. խաւար, յետադիմութիւն, երկպառակութիւն, ֆանատիկոսութիւն, [illegible] նախապաշարմունք, անշարժութիւն: Եւ այն [illegible] սուտ է թէ Սիմէօնեանց անձնապէս բարեկամ եղել Նազարեանցին: Սիմէօնեանցը և [illegible] կամներն էին, որոնք Նազարեանցին գլխացրին, յուսահատեցրին իրանց անսակլի [illegible] երբ միամիտ և բարեսիրտ ծերունին տասն [illegible] Ներսիսեան դպրոցում, այնպէս որ վերջը փախ[illegible] րին նրան Թիֆլիսից: Նազարեանց այն աստիճան [illegible] զզված էր այդ պարոններից, որ մի օր, երբ «Մշակի» մէջ անուանեցինք մեղուականներին «անշարժութեան հերոսներ» ծերունին մեզ հետ խօսելով արտասանեց հետեւեալ անմոռանալի խօսքեր. «շատ մեծ պատիւ էք արել նրանց, անուանելով նրանց հ ե ր ո ս ն ե ր, նոյն իսկ անշարժութեան հերոսներ»: Անբաղդ ծերունին կատարելապէս սպանված էր այդ թշուառների խնարկանքներից, խօսելով նրանց վրա և ատհասարակ այն նեղութիւնների, տանջանքների վրա, որ [illegible] կրում էր դանազան Սիմէօնեանների չնորհ[illegible] Ներսիսեան դպրոցում, բարեսիրտ և նրբա[illegible] ուսումնական ծերունու աչքերից քիչ էր [illegible] արտասունք էր գալիս:

—

«Մշակի» խմբագրատունը այսօր, կիրակի, [illegible] է մինչև ժամը 2 կէսօրից յետոյ: Յանկացողն[illegible] կարող են մտնել և գրվել մեր լրագրին: Ամեն [illegible] խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10 ժամի[illegible] մինչև 2 ժամ:

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք Նիկողայոս Ցե[illegible] Ղևոնդեանի «Մայրենի լեզւի քերականութեան տարերքը»: Գրքոյկը տպված է Թիֆլիսում Յով[illegible] Մարտիրոսեանի տպարանում: Գինը 30 կոպէկ [illegible]

—

Պաշտօնական «Правит. Вѣстн.» լրագիրը հաղորդում է որ Կովկասեան արմնզլափ հարցի [illegible] բարեկրութեամբ կազմած սպաշտնական խորհրդ[illegible] մէջ, որ այս օրերս բացվելու է նախագահութեամբ Պետական խորհրդի նախագահի, մասնակցելու են. մինիստրներ, պետական կօնտրօլեր, առևտրական և մաքսային դեպարտամենտների դիրեկտօր, գլխաւոր շտաբի մեծաւորը, Բէյսկի, Բարանով, Լօրիս-Մելիքով, ռուսաց դեսպան Թեհրանում Զինօվիեվ, կովկասեան կառավարչապետ իշխան Դօնդուկով-Կօրսակով, ընդամենը մօտաւորապէս 30 անձինք:

—

«Голосъ» լրագիրը հաղորդում է որ դիտաւորութիւն կայ հաստատելու մի մշտական արդիւնագործական հանդէս Վարշաւայում:

—

է» բացականչեց նախագահը: «Յարգելի հանդիսականներ, սխալեց «Համլէտի» թարգմանիչը, այսօր մեծ տօն է, շատ մեծ տօն է, թող հրճվեն մեր սրտերը, և այլն:» Մի խօսքով շատ յարմար ճառ էր, միայն Թօքթէօսի ճառից աւելի թոյլ:

«Պարոններ, խօսքը պ. Գէորգ Զմշկեանինն է, յայտարարեց նախագահը: Վեր է կենում մեր յայտնի դերասանը, աչքերը արտասունքներով լի և սկսում է: «Պարոններ, թէպէտ և ես ամենից առաջ էի կամենում խօսել, բայց պ. նախագահը թոյլ չը տուեց. այսու ամենայնիւ իմ շնորհակալութիւնս եմ յայտնում այժմ պ. նախագահին, որ թողեց ինձ խօսելու: Պարոններ, երբ երկու տարուց յետոյ կը կատարէք իմ յօբէլեանը, հա՛, երբ իմ յօբէլեանս կը կատարէք, և այլն:» Այս նիւթի վրա բաւական խօսեց պարոնը, բայց այնպէս, որ իմ հարեւանս, մի թիֆլիսցի, մի լաւ նկատողութիւն արեց: «Զմշկեանը առանց սուֆլեօրի էստի էլ չէ կարողանում խօսել:»

«Բայց ամբողջ յօբէլեանի ամենանշանաւոր ճառը նոյն իսկ «Մեղուի» խմբագրի ճառն էր:

«Ես զարմանում եմ, ասեց պ. Սիմէօնեանց, այս յօբէլեանի վրա, ես ամենեւին այդ բանին արժանի չեմ (ուզում է ասել՝ ամենքդ էլ սխալվել էք, որ այդ կօմէդիա էք խաղում): Ես մի հասարակ գիւղացու որդի էի և գուցէ պիտի քաշ տայի, բայց շնորհով ազգի և եկեղեցու ես այժմ խմբագիր եմ (երևի պարոնը հողագործութիւնը անօգուտ բան է համարում, մանաւանդ աւելի անօգուտ, քան թէ վատ խմբագրութիւն) և այլն:» Պարոնը շարունակեց իր ճառը այսպիսի սրտաշարժ խօսքերով, այնպէս որ հանդիսականների արտասունքները աչքերից էին գնում:

«Էլ ինչ ցաւացնեմ ընթերցողի գլուխը. այսպիսի խնլօք և իմաստալի ճառեր շատ ասվեցան, արտասուքներ շատ թափվեցան: Ճառերից էլ աւելի հետաքրքիր էին հեռագիրները: Որպէս զի ճաշակ տամ ընթերցողին այդ հեռագիրների մասին, առաջ կը բերեմ այստեղ դրանցից ամենից գեղեցիկը, սրտաշարժը և յարմարաւորը հանդիսին: Ահա լսեցէք:

«Հեռագիր Ղարաբաղից: Շնորհաւորում ենք «Մեղուի» յօբէլեանը, կը ցանկանք որ դրա փեթակի մէջ միայն մեղուները մանեն և դուրս գան և ոչ թէ իշամեղուները:» Լավեցան սարսափելի ծափահարութիւններ և կեցցէներ այս հեռագրի ընթերցանութիւնից յետոյ: Այն աստիճան դուր եկաւ այդ հեռագիրը հանդիսականներին, որ սոխակեցին խնդճ.քարտուղարին, որի թուքը այդքան հեռագիրներ կարդալուց չորացել էր ու ձայնը արդէն կտրվել (այդ օրը դժբաղդաբար եղանակն էլ շատ վատ էր), նորից կրկնել այդ նոյն հեռագիրը: Հեռագիրը կրկնվեցաւ. դարձեալ կեցցէներ և ծափահարութիւններ:»

Կարում եմ այստեղ պ. Եւօֆէի ֆելիետօնը. թող չը նեղանայ ինձ վրա պարոնը, որ նրա գրուածքի մնացած մասերը չեմ տպում:

*
* *

Շարունակում եմ հանել թղթեր զամբիւղից:

Ահա դուրս եկաւ թղթերի միջից մի հետաքրքրքիր կտոր: Դա մի հայհոյական նամակ է «Մշակի» և նրա խմբագրի դէմ Շուշուց ուղարկած:

Ահա այդ նամակը:

«Դուք զանազանութիւն չէք դնում լուսաւորչական, կաթօլիկ և բողոքական հայերի մէջ, դուք ուզում էք ուրեմն քանդել լուսաւորչական եկեղեցին, քանի որ հրաժարվում էք «Մեղուի» պէս հալածել կաթօլիկներին ու մանաւանդ մարդոս բողոքականներին, ուրեմն դուք դաւաճան էք ազգին և եկեղեցուն, դուք մատնիչ էք, վատ էք: Դուք սէր էք քարոզում դէպի մարդասէր: Եթէ այդպէս կը շարունակէք, ձեզ շան պէս կը սատկեցնենք:»

Ի՞նչպէս էք հաւանում, ընթերցող, շատ գեղեցիկ ոճ է: Ինձ թւում է որ մի տեղ կարդացած եմ այդ կտորը, կամ նա պատճէն է մի այլ գրուածքի: Հա՛, միտքս եկաւ, դա «Մեղու Հայաստանի» առաջնորդող յօդուածների մինից է արտագրել պ. շուշեցին: Եւ ինչ զօրեղ լօգիկա. որովհետև «Մշակը» սէր է քարոզում ամեն դաւանութեան հայերի մէջ, այդ պատճառով նա թշնամի է ազգին և եկեղեցուն: Իսկ «Մեղուն» ուրեմն պաշտպան է ազգի և եկեղեցու, որովհետև ատելութիւն է քարոզում ազգակից եղբայրների մէջ: Ոլքան մեզ յայտնի է նոյն իսկ եկեղեցու, քրիստոնէական եկեղեցու դլխ է ա տ ե լ ո ւ թ ի ւ ն ը, այլ ընդհակառակն նրան յատուկ է ս է ր ը: Ուրեմն այդ ինչ քրիստոնէական եկեղեցու պաշտպան ու կուսակից է համդիսանում «Մեղուն» ու նրա շուշեցի բարեկամը, քրիստոնէական սիրոյ տեղ ատելութիւն քարոզելով:

Բայց երևում է որ կան մարդիկ, որոնք համաձայն չեն հայհոյող շուշեցու հետ: Պատահմամբ հանում եմ զամբիւղից երկու հեռագիրներ, մինը Վաղարշապատից, միւսը Ախալքալաքից ստացած:

Ահա առաջինի բովանդակութիւնը:

«Եզովիտական, իբր ազգասիրական զգուելի դրպարտութիւններն ու մատնութիւնները «Մշակի» խմբագրութեան դէմ ցոյց են տալի «Մշակի» հակառակորդների բարոյական զգացմունքի կատարեալ անկումն: Անկեղծ երախտագիտութեան զգացմունքից դրդված ցանկանում ենք «Մշակին» և տասն երկրորդ տարին ընթանալ առաջվայ շաւղով:»

Իսկ Ախալքալաքի հեռագրի բովանդակութիւնը այս է:

«Ցանն և մէկ տարի շարունակ «Մշակը» ընթանում էր առաջադիմութեան և ճշմարտութեան ճանապարհով, փախչելով կեղծաւորութիւնից և շողոքորթութիւնից: Շնորհաւորում ենք նոր տարին, ցանկանալով «Մշակին» շատ տարիներ աշխատել յօգուտ հասարակութեան:»

*
* *

Շարունակելով նիւթեր որոնել խմբագրական զամբիւղի մէջ ձեռքս ընկնում են դարձեալ երկու նիւթեր. մի հեռագիր Մօզդօկից և մի նամակ Մօսկվայից:

Ահա Մօզդօկի հեռագիրը: «Շնորհաւորում եմ նոր տարին, ցանկանում եմ ձեզ երկար տարիներ գրականական օգտաւէտ ասպարէզի վրա: Յայտնում եմ ձեզ իմ կատարեալ համերաշխութիւնս ձեր բռնած ուղղութեան հետ:»

Իսկ Մօսկվայի նամակի բովանդակութիւնը այս է:

«Ինչպէս երիտասարդութիւնը կարդում էր «Հիւսիսափայլը» և մինչև այժմ թերթում է նրան, նոյնպէս երիտասարդութիւնը կարդում է այժմ «Մշակը» և ապագայ սերունդն էլ կը թերթէ միշտ «Մշակի» հին համարներ: Շնորհաւոր նոր տարին:»

Յանկարծ ձեռքս ընկաւ նուխուց ստացած նամակը որ դեռ զամբիւղի մէջ չէ, այլ սեղանի վրա է դրված: Կարդում եմ. նոյն բովանդակութիւն ինչ որ Մօսկվայի նամակի մէջ, նոյն համեմատութիւն «Հիւսիսափայլի» հետ:

Վերջը նուխու նամակագիրն էլ շնորհաւորում է «Մշակի» նոր, տասն և երկրորդ տարին:

Ես էլ շնորհաւորելով ընթերցողին բաղդաւոր նոր տարին, վերջացնում եմ ֆելիետօնս:

ԱՍԻԱՑԻ

«Страна» լրագիրը հաղորդում է որ գիտաւորութիւն կայ հաստատել Սիբիրի փոխարքայութիւն: Փոխարքայ լինելու է մի բարձր դիրք ունեցող անձնաւորութիւն, լայն լիազօրութիւններով:

—

ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ հեռագրում են «Հիւսիսային գործակալութեանը» որ դեկտեմբերի 29-ին բացվեցաւ այդտեղ Լիանօզովեան Նոր Թատրոնը: Թատրոնի ներսը սաստիկ շքեղ է և ընդարձակ: Տեղերի թիւը 1600 է: Թատրոնի ներսի զարդարելը արժեցաւ 225,000 րուբլ:

—

Պ. Գաբրիէլ Գանիէլբէգեանց Թիֆլիսում հաւաքել է իր ծանօթներից 5 րուբլ և ինքն էլ նուիրել է 1 րուբլ, ընդամէնը 6 րուբլ և ուղարկել է մեզ, որպէս զի այդ փողով մենք ուղարկենք «Մշակ» վեց ամիս շարունակ մի որ և է աղքատ դպրոցին:

—

«Մեղուի» յօբելեանի վրա խօսելով մենք անցեալ տարւայ «Մշակի» համարներից մինում յայտնեցինք մեր զարմացքը որ յօբելեանի մասնաժողովը մեզ հրաւէրք ուղարկեց ներկայ գտնվելու յօբելեանին: Մենք այդ քայլը մասնաժողովի կողմից համարում էինք անհասկացողութիւն, ծաղր կամ յանդգնութիւն: Եւ ճշմարիտ, ինչպէս կարելի է հակառակ բանակի մարդուն հրաւէրք ուղարկել տօնել այն լրագրի յօբելեանը, որ նրա ոխերիմ թշնամին է: Բայց այժմ ինչ է յայտնվում. այդ հրաւէրքը ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ մի նենգութիւն, մի խարդախութիւն, մի թակարդ, մի ուրացայթ մեզ դէմ: «Մշակի» խմբագիրը պէտք է գար այնտեղ և յանկարծ ճաշի ժամանակ Շիշմանեան պէտք է վեր կենար ու պէտք է անարգէր նրան իր ճառով: Անարգել, ասում ենք, որովհետև այդ տեսակ հանդիսի ժամանակ հնար չէր լինի «Մշակի» խմբագրի համար սկսել վիճել ու իր անձը պաշտպանել, այլ նրան կը մնար միայն վերցնել իր գտակը ու դուրս գալ դահլիճից: Ուրեմն այն աստիճան անազնիւ, խարդախ ու նենգաւոր են խաւարասէր կուսակցութեան ներկայացուցիչները, որ հրաւիրում են մարդուն այն նպատակով որ նրա հետ սկանդալ անեն, նրան խայտառակեն: Լաւ է որ «Մշակի» խմբագիրը չը գնաց այդ պարոնների յօբելեանը: Եթէ ընթերցողը չէ հաւատում որ այդ տեսակ բան կը պատահէր, թող կարդայ «Արձագանքի» հետևեալ նկարագրութիւնը հուշակաւոր յօբելեանի: «Ճաշկերոյթին նախագահում էր մեծ. պ. Գ. Եւանգուլեան: Ընդհանուր կարգը, կենաց բաժակները նախապէս որոշված էին. արտասանած ճառերի բովանդակութիւնը գտած էր կարգադրիչ մասնաժողովի հաւանութիւնը: Եւ ահա յարգելի դոկտոր Յ. Շիշմանեան մի գրած ճառ է կարդում, որի մեծագոյն մասը մի բանակռիւ է այն թերթի դէմ, որի խմբագրին մի օր առաջ նոյն կարգադրիչ մասնաժողովը խնդրած էր «իր ներկայութեամբ յարգել հանդէսը:» Մինչ յարգելի պ. Շիշմանեանը և մասնաժողովի անդամները կարծում են որ այսպիսի հանդէսներ բանակռուի ասպարէզ պէտք է լինեն:»

—

ԹԷԼԱՒԻՑ մեզ գրում են: «Դեկտեմբերի 19-ին տեղիս հայոց երկսեռ դպրոցների ուսուցիչ պ. Վ. Եղիազարեանց Թիֆլիսից մի նամակ ստացաւ, որով նրան պատուիրում են ամեն ջանք գործ դնել և աշխատել արգելք լինել Թէլաւում «Մշակի» տարածմանը և ձեր լրագրի 1883 թւի համար ստորագրութեանը: Ասում են որ 26-ին նոյն ամսի ժողով կազմվեցաւ այդ մասին խորհրդակցելու համար:»

—

ԹԷԼԱՒԻՑ մեզ գրում են դեկտեմբերի 26-ից: «Այսօր առաւօտեան ժամի 7-ից այստեղ ձիւն եկաւ: Այս տարի առաջին անգամն ենք ձիւն տեսնում:»

—

«Մշակի» խմբագիրը պարտաւորութիւն է համարում իր ջերմ շնորհակալութիւնը յայտնել այն բոլոր անձերին որոնք թէ նամակներով և թէ հեռագիրներով իրանց շնորհաւորութիւններ են ուղարկել մեզ նոր տարւայ առիթով:

—

Ժամանակ առ ժամանակ դարձեալ աղէտներ են պատահում երկաթուղիների վրա: Օրինակի համար դեկտեմբերի 29-ին Ռօստօվ-Վլադիկավկասեան երկաթուղու վրա ապրանքների երկու գնացքների մէջ ընդհարումն պատահեց: Այդ աղէտի ժամանակ եօթ վագօններ փշրվեցան և երեք մարդ ծանր կերպով վիրաւորվեցան:

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք պ. Կօնդրատենկօից այս տարի հրատարակված «Кавказскій календарь» անունով կովկասեան ռուսաց մեծ օրացոյցը, որի կազմողը նոյն իսկ պ. Կօնդրատենկօն է: Օրացոյցը շատ լաւ է կազմված և մաքուր տպված, ունի շատ ճոխ և ամենաանհրաժեշտ տեղեկութիւններ և պարունակում է իր մէջ իշխան Դօնդուկով-Կօրսակօվի պատկերը:

—

«Кавказъ» լրագիրը հաղորդում է որ դեկտեմբերի 31-ին հանդիսաւոր կերպով բացվեցաւ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ Մնացականեան անուանված կամուրջը: Բացմանը ներկայ էին. գեներալ Աստրօսէլսկի, նահանգապետը, քաղաքագլուխը, պօլիցէյմէյստէրը, ձայնաւորներից շատերը, ազնուականութեան դասատեան առաջնորդ Մաղալօվ և բազմաթիւ հասարակութիւն:

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք «Сборникъ матеріаловъ для статистики Тверской губерніи» վերնագրով գրքի V-րդ տետրակը, որ կազմել է Տվերի նահանգական զէմստվօի յանձնարարութեամբ Դ. Ի. Ռիխտէր: Տպված է Տվեր քաղաքում 1882 թւին: Ժողովածուն պարունակում է իր մէջ վերին աստիճանի հետաքրքիր և օգտաւէտ վիճակագրական տեղեկութիւններ: Մեզանում ստատիստիկայով պարապողները պէտք է աչքի առաջ ունենային այդ գիրքանց աշխատանքը, որպէս զի սրան նման մեր երկրումն էլ կատարել կարողանային:

—

ՇՈՒՇՈՒՑ պ. Մկրտիչ Խանդամիրեան գրվել է Վիէննայի «Oriental» լրագրին և հասցրել է մեզ 8 րուբլ տարեկան վճարը:

—

ՑԱՐԻՑԻՆԻՑ պ. Ա. Ջախախսասեան «Մշակին» բաժանորդ գրվելուց յետոյ, ուղարկել է մեզ դարձեալ 40 րուբլ, խնդրելով որ այդ փողով մի օրինակ «Մշակ» ուղարկենք Ցարիցին պ. Միքայէլ Հախումեանցին, մի օրինակ Ղուբայի Քիլվար գիւղի հայոց դպրոցին և երկու օրինակ ում որ մենք ինքներս կը կամենանք: Այդ 30 րուբլը աւելացել է Ցարիցինի հայերի մէջ բարեգործական նպատակով ժողոված փողերից: Մենք դասաւորեցինք այդ 30 րուբլ հետևեալ կերպով: Տաս րուբլ փողով կուղարկենք «Մշակ» լրագիրը Ղուբայի հայոց դպրոցին, քանի որ Քիլվարի դպրոցը արդէն ստանում է մեր լրագիրը, որ նրան ուրիշ պարոնից է նուիրված, երկրորդ օրինակը կուղարկենք Թիֆլիսի Մէտէխ բերդի հայ կալանաւորվածներին, իսկ երրորդ օրինակը Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցի 6-րդ դասատան աշակերտներին կուղարկենք:

—

«Մեղու Հայաստանի» լրագիրը դարձեալ չէ հասկանում, որ կարելի է մի մարդու յայտնի վարմունքը գովել, իսկ նոյն մարդու մի այլ վարմունքը պախարակել: Մենք այդ ապացուցինք Ներսէս պատրիարքի վերաբերութեամբ: Այժմ խօսքը Գէորգ Բարխուդարեանի վրա է: Մենք ծաղրեցինք Բարխուդարեանցին, երբ նրան օրակ տուեցին, որպէս հայոց ընդհանուր ուսուցչական ժողովի նախագահի: Որպէս թեմական տեսուչ, որպէս մանկավարժ, որպէս նախագահ ուսուցչական ժողովի, Բարխուդարեան այն աստիճան անընդունակ մարդ յայտնվեցաւ, որ մինչև անգամ հասարակ շնորհակալութեան արժանի չէ: Բայց որպէս թէ ինքնուրոյն և թէ թարգմանիչ բանաստեղծ, նոյն Գէորգ Բարխուդարեան արժանի է որ տօնեն նրա 25 ամեայ յօբելեանը: Նա իր գեղեցիկ թէ ինքնուրոյն և թէ թարգմանական բանաստեղծութիւններով մի անուն կը թողնի մեր նոր գրականութեան մէջ և բացի սրանից մենք չենք կարող չը յարգել նրան, որպէս մի գրողին, որ չէր սերմանում ուրիշների պէս խաւար, տգիտութիւն, նախապաշարմունք և մոլեռանդութիւն, այլ ընդհակառակն լոյս, առողջ միտք և առաջադիմութիւն: Գեօթէի, Լէսսինգի, Շիլլէրի և Ուլանդի թարգմանող մարդը չէ կարող խաւարասէր գրող լինել: Բայց այնու ամենայնիւ, որպէս մանկավարժ, որպէս թեմական տեսուչ ու որ և է ժողովի նախագահ, նոյն Բարխուդարեան անընդունակ մարդ է:

—

Այսօր, կիրակի, յունվարի 9-ին, առաւօտեան 10 ժամին ԹԻՖԼԻՍԻ Դումայի դահլիճում կատարվելու են ձայնաւորների ընտրութիւններ առաջին կարգի:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՒՍՏՐԻԱՅԻՑ

—

Վիէննա 21 դեկտեմբերի 82

Հաղորդում եմ ձեզ մի քանի հետաքրքիր լուրեր Վիէննայից, քանի որ դեռ այստեղ եմ: Իսկ եկող տարւայ ապրիլ ամսի վերջերը պատրաստւում եմ Թիֆլիս գալ և այնուհետև մի քանի օրից գնալ ուղևորվել դէպի հայրենի աշխարհի աւերակները:

Վիէննայի հարուստ հայ ուսանողները դիտաւորութիւն ունեն 1883 թւականին հայերէն մի շաբաթաթերթ հրատարակել, խմբագրութիւնը յանձնելով փոքրուց ի վեր զանազան լրագիրների համար աշխատակցող մի անձի: Շաբաթաթերթի բովանդակութիւնը լինելու է գլխաւորապէս Աւստրիայի և արևմտեան հայոց կեանքի երևոյթները, Եւրոպայի լրագրական ընտիր յօդուածների, լուրերի, նաև վէպերի թարգմանութիւններ, որոնք հայերին հաճելի և հետաքրքրելի կարող են լինել: Տարեկան վճարը շաբաթաթերթի, հանդերձ ճանապարհի ծախքով, 5 րուբլ որոշել կուզեն:

Վիէննայի «Մխիթարեան» ուխտի միաբանութիւնը այս օրերս ընդհանուր ժողով ունեցաւ, որ վեց տարին մի անգամ է կրկնվում և տևեց մի քանի շաբաթ: Ժողովին մասնակցող վարդապետները, որոնցից շատերը հեռաւոր կողմերից էին եկած, ժողովի պարապմանց առարկաների մասին վիճաբանութիւնները գաղտնի են պահում: Այդ ժողովից մի բան միայն յայտնվեցաւ, այն է Մխիթարեանների գլխաւորութիւնը Կ. Պօլսում մի միջնակարգ հայոց ուսումնարան հաստատելու, ուր հայ պատանիները առանց կրօնի խտրութեան պիտի ընդունվեն: Ժողովին նախագահում էր Հռօմից եկած մի ծերունի հայ եպիսկոպոս: Ատենադպրի պաշտօն վարում էր հայր Այտընեան:

Հայր Այտընեան իր քննական քերականութեան համառօտ տեսակը պատրաստած է, իբրև դասագիրք հայ ուսումնարանների համար «Քերականութիւն արդի հայերէն լեզուի» վերնագրով: Կարծեմ տպագրութիւնը շուտով կաւարտվի: Հռչակաւոր և արդիւնաշատ հայագէտի այս նոր քերականութիւնը, տարակոյս չը կայ թէ ընդհանուր հայոց ուսումնարանների մէջ մեծ ընդունելութիւն պիտի գտնէ:

Դարձեալ մի ուրախալի լուր: Հայր Այտընեան մտադիր է գալ ճանապարհորդել Անդրկովկասում, յատկապէս հայերով բնակված նահանգներում: Հռչակաւոր հօր ճանապարհորդութեան գլխաւորութիւնը յայտնի է թէ որքան մեծ գին ունի ամեն մի զարգացեալ և անկեղծ հայի համար:

Յ. Քիւրքճեան

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Վան, 14/26 դեկտեմբեր 1882

Թերևս Էրզրումէն ձեզ գրած կը լինին այնտեղ պատահած վերջին դէպքը, 100-ի չափ հայ երիտասարդներու ձերբակալումը: Բայց որովհետև կառավարութեան կողմէն եղած այդ խուզարկութիւնները Վանի մէջ ալ արձագանք ունեցան, ես աւելորդ չը կարծեցի երկու տող գրել այդ նկատմամբ:

Ընդարձակ ճիւղեր ունեցող ապստամբական մի հայ ընկերութիւն երևան եկած է Էրզրում: Այս ընկերութիւնը յատուկ գաղտնի տպարան ունի եղեր. մինչև այժմ հազարաւոր անդամակիցներ ունեցեր է բայց թիւրք կառավարութիւնը չէ կրցեր իմանալ այդ գաղտնիք: Վերջապէս, երկու շաբաթի չափ յառաջ մի քանի կասկածներու վրայ կառավարութիւնը կը սկսի խուզարկել և գաղտնիքներ երևան կը գան: Երկու ամիսի չափ յառաջ, ապստամբական ընկերութիւնը դրամական նեղ վիճակի մէջ լինելով և փողի շատ պէտք ունենալով, Էրզրումի մի քանի վաճառականներուն նամակներ կը գրեն, սպառնալով որ եթէ այսչափ հազարաւոր ոսկի չը բերեն այս ինչ տեղ, իրենց կեանք վտանգի մէջ է: Այդ վաճառականներ կը տանեն նամակներն կը յանձնեն կառավարութեան: Կառավարական մի քանի պաշտօնեայներ ալ սպառնական նամակներ կը ստանան որ եթէ հայոց դէմ իրենց ունեցած խիստ ընթացքը չը փոխեն, կը սպաննուին: Կառավարութիւնը մի մթերանոց կը կոխէ ուր բազմաթիւ ռուսական գլխարկներ և զօրաց համազգեստներ կը գտնուին. կը կարծուի որ այդ ռուսական համազգեստներն հագած ընկերութեան անդամները գիշերայն յանկարծակի բերդին վրայ պիտի յարձակին եղեր որպէս զի բերդապահ զօրքերն չփոթելով ռուսական զօրքեր կարծեն և յանկարծակի գալով փախնին: Ասոր վրայ քաղաքին մէջ մեծ խրարանցում կը լինի, զանազան կասկածելի տեղեր կը կոխեն, 100-ի չափ երիտասարդներ բանտարկելով քննութեան կենթարկեն որոց մէջ է նաև Էրզրումի առաջնորդ Հ. Օրմանեան եպիսկոպոսի սպասաւորն:

Անմիջապէս պաշտօնական հեռագիրներ կը գան Էրզրումէն և Կ. Պօլսէն Վան Հասան-փաշային թէ Էրզրումի ընկերութեան գլխաւոր անդամներ Վան ալ կան, պէտք է խուզարկել և ձերբակալել: Բայց Վանի նահանգապետ Հասան փաշան խոհեմ մարդ լինելով և մտածելով թէ հալածումը տարածում կը լինի, չուզեր խրարանցումով խուզարկութիւններ անել, այլ կը կանչէ Խրիմեան ս. Հայրիկը և ստացած հեռագիրներն յայտնելով, կը պատուիրէ որ եկեղեցիներն ծանուցումներ լինին թէ երիտասարդները անխոհեմ ընթացք չունենան և զուրտեղ կառավարութեան խստութիւններ իրենց վրայ չը հրաւիրեն. թէ Էրզրումի դէպքին կարևորութիւն տալով չը խօսին նորա վրայ և այլն: Զօրքերի հրամանատար Մուսա փաշան ալ ս. Հայրիկի հետ կը տեսակցի և կասէ որ մեք ձեր խոհեմութենէն կը յուսամք որ ժողովուրդը կը յորդորէք հանդարտ կենալ և համբերութեամբ սպասել Հայաստանի մէջ լինելիք բարեկարգութեանց որոնք անպատճառ պիտի գործադրուին. թէ ապստամբութիւնը չը փութացնէր բարեկարգութիւնները այլ ընդհակառակ կուշացունէ և այլ այսպիսի հնչած խօսքեր: Մուսա փաշան այսօրեր մի վաշտ զօրք դրկեց Մուշի կողմեր զի այնտեղեր ալ կասկածներ ծագած են և զօրք շատ չը կայ:

Սակայն մեր նահանգապետը իր խօսած խոհեմ խօսքերուն հակառակ, երևի Էրզրումէն հասած սախտողական հեռագիրներէն պարտաւորուած, երեք օր յառաջ կը կոխէ քաղաքիս վաճառականներէն Պ. Տիգրան Մանուսադեանի տունը: Պարոնը երկու տարիի չափ կայ որ Էրզրումէն այստեղ եկած հաստատած է իւր վաճառատուն և ինք ռուսական տէրութեան հպատակ է: Ինք անմեղ մի անձ է. բայց երևի թէ Էրզրումի հետ իւր ունեցած առևտրական յարաբերութիւնը յանցանք համարուեր է իրեն: Երբ կառավարական պաշտօնեայները կերթան իւր տունը կոխել, պ. Մանուսադեան կընդդիմանայ, առարկելով թէ ինք ռուսական հպատակ է և թէ ըստ օրինի, մինչև որ Կոմսարական մէկի կողմէն մարդ չը գայ, չը թողուր ներս մտնել: Կոմսարականի թարգման Միհրան էֆէնդին կը հասնի և կառավարիչ փաշան, ընդհանուր դատախազը (գեներալ պրօկուրօր), ոստիկանութեան (պօլիցիա) գլխաւորը, մի հայ պաշտօնատար, թարգմանը և մի քանի ոստիկաններ կը մտնեն տուն. ամեն կողմ կը խուզարկեն, ոչինչ չեն գտներ. նամակները աչքէ կանցունեն և ոչինչ վտանգաւոր բան չեն կրնար գտնել և դուրս կելնեն:

Երէկ Կոմսարական բէկ մի խիստ բողոքագիր գրկեց նահանգապետ փաշային, յայտնելով որ անտեղի կասկածներով ռուսահպատակ վաճառականներու տները և վաճառանոցները կոխել, խուզարկութիւններ անել՝ զանոնք նեղելով Վանէն հեռացունելու գիտումով միայն եղած կը լինի: Թէ բարեկամ տէրութիւններու մէջ այսպիսի ընթացք մ'անվայել է. թէ Ռուսաստանի մէջ այսօր բազմաթիւ թիւրքահպատակներ կան որ ռուս կառավարութեան կողմէ առանց ո և է նեղութիւն կրելու իրենց վաճառականութիւն կանեն իրենց ուզած տեղերն. թէ ըստ օրինի պէտք էր որ նախ ռուսական հիւպատոսարանի խմաց տային և յետոյ նորա գիտութեամբ երթային մի անմեղ ռուսահպատակ վաճառականի տունը կոխել և անիրաւ կասկածներով զայն անպատուել և այլն: Բողոքը խիստ էր և երբ երէկ երեկոյ հասաւ նահանգապետ փաշային, անմիջապէս թիւրքաց բարձր պաշտօնատարները ժողովի հրաւիրեց խորհրդակցելու համար:

Բաղէշի (Բիթլիս) մէջ ալ որ Վանէն 3 օր հեռի է, մի զարմանալի դէպք պատահած է մի քանի օր յառաջ: Բաղէշի նահանգապետ փաշան իւր գրասեղանի վրայ կը գտնէ մի անյայտ տեղէ եկած նամակ հայերէն գրերով որի մէջ պայմանաժամ տրուած է եղեր իրեն մինչև 4 օր հեռանալ Բաղէշէն, ապա թէ ոչ գաղտնի ընկերութեան գործադիր մասնախումբը հրաման ունի զինք ըսպաննել: Նահանգապետը այժմ փախած գնացած է Սղերդ:

վանի մէջ ուրախալի շարժում մը սկսած է գպրոցներու բարեկարգութեան համար: Երկու օր յառաջ քաղաքամէջի և Այգեստանի ընդհանուր ուսուցչական ժողովը իւր երկրորդ նիստն արաւ ընդ նախագահութեամբ նահանգիս ազգային ուսումնական խորհրդին: Գպրոցական ընդհանուր ծրագիրներ պատրաստելու, վարժարանները միօրինակ ուղղութեան վերածելու և այլ կրթական խնդիրներու վրայ խորհրդակցութիւններ կը լինին: Ուսուցչական ընդհանուր ժողովի նիստերը շարունակելի են դեռ:

Հրանտ

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

ԿԻԵՎ, 5 յունվարի: Բերդիչեվը բաժանված է 24 մասերի, ցիրկի մէջ կորածների ընտանիքների համար նշանակված հոգաբարձուներով: Ցօգուտ վնասվածների ստորագրութիւն է բացված:

ՕՐԵՆԲՈՒՐԳ, 5 յունվարի: Ս. Պետերբուրգի վաճառական Գուբկինի հաւատարմատար Խվելսօն, առնելով 300,000 ր. հացավաճառներին վճարելու համար, անհետացաւ:

ՄՕՍԿՎԱ, 5 յունվարի: Մելնիցկու յափշտակված փողերից գտնված են 222,780 ր.:

ՕԴԷՍՍԱ, 5 յունվարի: Շոգենաւերի ռուսաց ընկերութիւնը 1882 թուականի յունվարի 1-ից մինչև դեկտեմբերի 1-ը ունեցել է 5,638,899 ր. եկամուտ: 1881 թուականին նոյն ժամանակամիջոցում ստացել է 4,941,814 ր.: Հարաւ-արևմտեան երկաթուղիները դեկտեմբերի ընթացքում անդափոխել են 1881 թ. դեկտեմբերից 1 միլիօն պուդ պակաս բեռներ:

ՍԱՄԱՐԿԱՆԴ, 5 յունվարի: Զարավշանսկի նահանգի մէջ հարկերը հաւաքված են առանց ապառիկների:

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐ, 5 յունվարի: Նովօրօսիսկ տանող երկաթուղու հարցը մշակող մասնաժողովը որոշեց, որ Կուբանի նահանգից կարելի է դուրս տանել 30 միլիօն պուդ բեռը և կարծիք յայտնեց, թէ անհրաժեշտ է անյապաղ կառուցանել այդ ճանապարհը Կավկազսկայա կայարանից մինչև Վլադիկավկազ:

ԼՕՆԴՕՆ, 5 յունվարի: Էգուց Գլադստօն ուղևորվում է Կան: Դունդի մէջ այրվեցաւ կանեփի գործարան: Վնասը 10,000 ֆունտ ստեռլինգ է:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 5 յունվարի: Արևելեան-Րումելիայի մէջ պատրաստվող ապստամբութեան մասին լուրերը այստեղ չափազանցված են համարվում: Այդ անցքը բացատրվում է բանւորների գործած անկարգութիւններով:

ԲԵՐԼԻՆ, 5 յունվարի: Չինական կառավարութեան խնդիրքով այստեղից ուղարկված է Չինաստան կապիտան-լէյտենանտ Հազենկլեվեր իբրև չինական նաւատորմի զօրքերի կառավարիչ:

ՓԱՐԻԶ, 5 յունվարի: „Figaro“ լրագիրը տպեց իշխան Ժերօմ Նապօլէօնի շրջաբերականը, որի բազմաթիւ օրինակները կպցրած են ամբողջ քաղաքի մէջ: Շրջաբերականը պախարակում է հանրապետութեան քաղաքականութիւնը, յայտնում է, որ իշխան Ժերօմ Նապօլէօնների միակ ժառանգն է, որ ժողովուրդը իրաւունք ունի ընտրել իր պետին և պահանջում է ընդհանուր քուէարկութիւն: Պօլիցիան չը պոկեց շրջաբերականի կպցրած օրինակները: Կառավարութիւնը զբաղված է միջոցներով իշխանի վերաբերութեամբ: Վերջինը հերքում է, իբր թէ ինքը ձգտում է անձնական իշխանութեանը և յայտնեց „Temps“ լրագրի խմբագրին, որ հրատարակեց իր շրջաբերականը, ի նկատի ունենալով հանրապետութեան կառավարչական անընդունակութիւնը: Իշխանը կալանաւորված է և խոստովանեց, որ ինքն է շրջաբերականի հեղինակը:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 6 յունվարի: Կուրսերը ընկնում են: Լօնդօն $23^{5}/_{8}$ պէնս, Բերլին $200^{3}/_{4}$ մարկ, Փարիզ $247^{3}/_{4}$ ֆրանկ, ոսկի 8 ր. 36 կ., մաքսային կուպօնները 8 ր. 32 կ.:

ԿԻԵՎ, 6 յունվարի: Երէկ Վանենկօի թատրօնի մէջ ներկայացումից յետոյ հրդեհ սկսվեցաւ, որ շուտով հանգցրին:

ՕԴԷՍՍԱ, 6 յունվարի: Ռէյդը սառեց: Նաւերը անընդհատ բեռնաւորվում են հացով:

ՓԱՐԻԶ, 6 յունվարի: Իշխան Ժերօմ Նապօլէօնի շրջաբերականը արտասահմանում արհամարհանքով ընդունվեցաւ: Լօնդօնի, Բերլինի և Վիեննայի լրագիրները նրան քաղաքական նշանակութիւն չեն տալիս: Փարիզի լրագիրները բաւական են իշխանի կալանաւորման առիթով: Նա կալանաւորված է 1881 թւի օրէնքի զօրութեամբ, որի համեմատ պետութեան ապահովութեան դէմ խօսքով կամ գործով աշխատողը ենթարկվում է, կամ մի քանի տարվայ կալանաւորմանը, կամ մահուան պատժի: Իշխանը Կօնսիէրժերի բանտի մէջ յարմար բնակարան ունի և կը դատվի առաջին դատարանի մէջ: Պատգամաւորների ժողովը հաւանեց կառավարութեան կարգադրութիւնը: Արմատական Ֆլօկէ մինչև անգամ առաջարկեց, որ Ֆրանսիայի մէջ մի ժամանակ թագաւորող տան անդամներին արգելվի Ֆրանսիա մտնել: Ժողովը այդ առաջարկութիւնը անյետաձգելի յայտնեց: Ասում են, որ իշխանը շտապեց հրատարակել իր շրջաբերականը, երկիւղ կրելով, որ կոմս Շամբօր նրանից առաջ չը հրատարակի:

ԼՕՆԴՕՆ, 6 յունվարի: Դունայի հարցի մասին կօնֆերենցիան կը գումարվի փետրվարի սկզբին:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 6 յունվարի: Սուլթանի պալատի մօտ զինուորների մէջ կռիւ ընկաւ. մի քանի վիրաւորվածներ կան: Լուր է տարածված, որ սուլթանի կեանքին ձեռնամուխ լինելու փորձ էր պատրաստվում:

ԼՕՆԴՕՆ, 6 յունվարի: Գլադստօն Ֆրանսիա ուղևորվեցաւ:

ՓԱՐԻԶ, 6 յունվարի: Մինիստրների խորհրդի մէջ, որ գումարվեցաւ երէկ առաւօտ, մեծամասնութիւնը կարծիք յայտնեց իշխան Ժերօմի կալանաւորման դէմ, բայց այդ միտքը փոխվեցաւ կէս օրից յետոյ, երբ յայտնվեցաւ, որ հանրապետական մի քանի պատգամաւորներ կամենում էին կառավարութեանը հարց առաջարկել իշխանի դէմ գործադրած միջոցների վերաբերութեամբ: Պատգամաւորների ժողովի մէջ սաստիկ վրդովմունք էր տիրում: Հանրապետական պատգամաւորները պահանջում էին, որ իշխանի դէմ եռանդոտ միջոցներ գործադրվեն: Արդարութեան մինիստրը յայտնեց պատգամաւորների ժողովին, որ կառավարութիւնը իշխանի հետ այնպէս վարվեց, ինչպէս նա կը վարվէր իւրաքանչիւր անձի հետ: Կառավարութիւնը առանց գայթանալու կը հսկէ, որ օրէնքը խստութեամբ գործադրվի իւրաքանչիւր անձի, նոյնպէս և իշխան Ժերօմի վերաբերութեամբ: Պատգամաւորների ժողովը 417 ձայների մեծամասնութեամբ 89-ի դէմ հաւանութիւն տուեց կառավարութեան կարգադրութեանը: Իշխան Ժերօմին կալանաւորեց դատաստանական գործակալ Կլէման, կէս օրից յետոյ, իշխանի բնակարանի մէջ: Երբ Կլէման միւս գործակալների հետ գնաց իշխանի բնակարանը, նա տանը չէր: Նա գնացել էր զբօսնելու և գործակալը սպասեց, իսկ երբ իշխանի կառքը մտենում էր և կառապանը չը նկատեց իրան արած նշանը կանգնելու համար, պօլիցիական գործակալները բռնեցին ձիաները, իսկ Կլէման մօտեցաւ կառքի դրանը և խնդրեց իշխանին դուրս գալ, ասելով, թէ իրան հրամայված է կալանաւորել իշխանին: „Ուրեմն իմ կալանաւորումն միշտ ձեզ են յանձնում“, ասեց իշխանը: Իշխանը կալանաւորվեցաւ տան դռների մօտ և տարվեցաւ իր բնակարանը, որտեղ նա տուեց առաջին ցուցմունքները: Իշխանի կալանաւորման մասին հրամանը ստորագրված էր գլխաւոր դատարանի առաջին նախագահից, որը օրէնքով պարտաւոր է առաջին քննութիւնը կատարել:

ՓԱՐԻԶ, 6 յունվարի: Գամբէտտայի մարմինը յունվարի 1-ին երկաթուղով ուղարկված է Նիցցա: Վագօնը, որտեղ դրված է դագաղը զարդարված է սև վարագոյրներով, երեքգոյնեայ դրօշակներով և արմաւենու ճիւղերով: Թաղումը լինելու է առանց հոգևորականութեան: Յունվարի 2-ին Գամբէտտան թաղվեցաւ Նիցցայում:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 7 յունվարի: „Новое Время“ լրագիրը հաղորդում է, որ Կօխանովի մասնաժողովը որոշեց. գիւղական համայնքը թողնել, մուտք տալով նրա մէջ և ուրիշ տարրերին, որոնք ապրում են նրա սահմանների մէջ: Համայնքի հողատիրութիւնը անձեռնմխելի ճանաչել: Այսօր մասնաժողովը քննում է գեմստվօի հիմնարկութիւնները: „Голосъ“ լրագիրը հաղորդում է, որ պետական խորհրդին ներկայացվեցաւ ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութեան առաջարկութիւնը Կովկասեան ճանապարհների զարգացման մասին: Հարկաւոր կը լինի 2,400,000 ր. գումար, իւրաքանչիւր տարի 300,000 ր.: Բացի այդ նշանակվում է 300,000 Հիւսիսային Կովկասի այժմեան ճանապարհների բարւոքման համար և 60,000 ր. պատերազմական ճանապարհներ մշակելու համար լեռների մէջ: Առաջին փոխատուութեան գլխաւոր գումարը 200,000 ր. տարաւ Խարկովի մօտաւոր հաւատարմատար Կուցինի տոմսակը, որ միայն մի տոմսակ ունէր և որը ձեռք էր բերված ծանր գրկանքների գնով: Կուցինի ընտանիքը 9 մարդուց է բաղկացած:

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՕԳՏԱՒԷՏ ՆՈՑՆ ԻՍԿ ՏՕՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Խնձորի մուրաբա, պաստեղ 1-ին տեսակի և ուրիշ ԿՕՆՖԵԿՏՆԵՐ, անգլիական բիսկվիտ, կակաօ և շօկօլադ, ԱՍՂԱՄԱՆՆԵՐ ընծաների համար, բաժակներ, խցանահաններ, ջրամաններ, ԹԷՅԱՄԱՆՆԵՐ բրիտանական մետաղից և այլն: ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ:

9—10

ԱՉՔԻ ԱՌԱՋ ՈՒՆԵՑԷՔ որ տօներից յետոյ ԴԵՐԻԱՆԵՐԻ և ՎԵՐԱՐԿՈՒՆԵՐԻ պատուէրները ընդունում ենք առաջուանից 30% արժան: Գանօվսկի փողոցում տ. № 10 ԿԱՆԱՆՑ ԴԵՐՁԱԿ ԳՐԻԳՈՐ ԱՆԻԵԱՆՑ

3—3

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԱՍՏՂԱԳԷՏԸ

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԼԱՏՕՆ ԶՈՒԲՕՎԻ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ ՐԱՖՖԻ

Թիֆլիսում գինն է 1 ր. 20 կ.
Թիֆլիսից դուրս . . . 1 ր. 50 կ.

Վաճառվում է

„Մշակի“ խմբագրատանը. „Կենտրոնական գրավաճառանոցում.“ Զաքարիա Գրիգորեանի „Կովկասեան գրավաճառանոցում.“ պ. Շահվերդեանի գրավաճառանոցում. պ. պ. Շահինեանցի և Տէր-Գրիգորեանցի ծխախոտի մագազիններում:

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է պ. պ. ընտրողներին առաջին կարգի, որի ընտրութիւնները ոչնչացրած էին քաղաքային գործերի վերաբերութեամբ Նահանգական խորհրդի վճռով, որ Դումայի որոշմամբ այս 3-ին յունվարի վճռված է.

1) Ձայնաւորների ընտրութիւնները առաջին կարգի Թիֆլիսի Դումայի համար կատարել 9-ին յունվարի:

2) Այդ ընտրութիւններին թոյլ տալ մասնակցել այն բոլոր անձանց, որոնք ունէին ձայնի իրաւունք նոյեմբերի 7-ին եղած ընտրութիւնների ժամանակ, բացի Յով. Միխ. Կօրգանօվից:

3) Նոյեմբերի 7-ին բոլոր ներկայացրած հաւատարմաթղթերը համարել այժ ունեցող և ներկայ ընտրութիւնների համար, եթէ միայն իրանք հաւատարմատուները չը ոչնչացնեն այդ թղթերը անձնապէս ներկայանալով ընտրութիւններին, կամ նոր թղթեր ուղարկելով:

4) Վերջին պայմանաժամը ներկայացնել հաւատարմաթղթեր նշանակել 8-ին յունվարի 12 ժամ կէսօրի:

5) Բոլոր մնացած պարագաներում կատարել ընտրութիւնները համաձայն կանոններին, որոնք հաստատվեցան Դումայից մայիսի 3-ին 1882 թ.

Ընտրութիւնները կատարվելու են Դումայի դահլիճում, այսօր, կիրակի յունվարի 9-ին, առաւօտեան 10 ժամին:

1—1

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
(ԿՈՒԿԻՍ, ՍԻՄԷՕՆՕՎՍԿԻ ՓՈՂՈՑ, Տ. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆԻ):

Հիւանդները ընդունվում են ամեն օր:

Առաւօտեան 9—11 ժ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—վիրաբուժութեան և վեներական հ. և ԲՈՒԴԿՕՎՍԿԻ—կանանց, երեխայոց և ներքին հ. 10—12 ժ. ՇԱՀԱԶԻԶԵԱՆՑ—ներքին հ. 12—1 ժ. աչքացաւի ԼԱՐԻՕՆՕՎ—ամեն օր, բացի չորեքշաբթի և կիրակի և ՐԵՅԽ—չորեքշաբթի և կիրակի:

Երեկոյեան 5—7 ժ. ՈՒՇԱԿՕՎ—երեխայոց և կոկորդի հ. երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ: Ջղային և հոգեկան հ. և էլէկտրա-բուժութեան ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆՑ—ամեն օր և, եթէ խորհրդակից նոյն հիւանդութեանց համար, Ա. ԲԱՐԱՅԵԱՆ—երեքշաբթի և շաբաթ: Ընդհանուր բժշկական խորհուրդ (կօնսուլտացիա)—երեքշաբթի և շաբաթ 7—8 ժամը երեկոյեան: Գիշերօթիկ հիւանդներ վարձ՝ խորհուրդ երթևեկներին—50 կոպ. կօնսուլտացիան— 3 րուբ. չքաւորները—անվարձ:

Հիւանդանոցումը բնակվում է ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԸ:

Դօկտոր Բարայեանը կը սկսի ընդունել հիւանդներին Յունվարի 8-ից. Յունվարի կը բացվի հիւանդանոցումը և Ջրաբուժական բաժանմունքն, որին կը ձեռնարկի բժիշկ Տէլեաֆուսը:

(չոր. ուրբ.)